

Autor: Lucie Vosečková
Datum: 20.11.2005

Sociální vyloučení dětí – popis situace a možné způsoby intervence
Seminární práce

Úvod

Ve své práci se budu snažit popsat základní faktory, které vedou k sociálnímu vyloučení u dětí. Vzhledem k tomu, že děti přejímají ve většině případů životní situace, ve kterých žijí jejich rodiče, bylo by možné zmínit všechny možné faktory. V této práci jsem se zaměřila především na podmínky, které jsou pro děti specifické. Vycházela jsem z Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže do roku 2007 a Národních akčních plánů boje proti soc.vyloučení zemí EU.

V druhé části popíšu situaci, jak ji vidí a možnosti řešení podle českého Národního akčního plánu sociálního začleňování pro roky 2004 – 2006. V třetí části shrnu základní myšlenky sociálního začleňování dětí v zemích Evropské Unie.

Výchozí situace

Cílovou skupinu dětí, které jsou ohrožené sociální exkluzí, je možné označit za heterogenní. Na sociální exkluzi se podílí řada faktorů – sociální, ekonomické, kulturní, atd. V jejich případě je mnoha faktorů podobných jako v případě jejich rodičů, protože jsou na nich děti do určitého věku závislé a přejímají tak zvyklosti a jsou ovlivňovány prostředím, v kterém žijí. Jedním z hlavních faktorů, které se podílejí na sociálním vyloučení u dětí, je podle Národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení mnoha evropských zemí (dále jen NAPs/incl) ekonomická dimenze - nízký příjem rodiny, resp. chudoba. Z hlediska typu domácností jsou chudobou nejvíce ohroženy domácnosti osamělých rodičů (samoživitelů), dále domácnosti s více dětmi (3 a více) a rodiny mladých lidí. Mezi státy s nejvyšší mírou chudoby se v rámci EU v roce 2001 zařadili jihoevropské země Itálie, Portugalsko, Španělsko, Řecko a tradičně liberální Velká Británie a Irsko. Míra chudoby je v tomto kontextu pojímána relativně a na národní úrovni, tedy k životnímu standardu ve společnosti, ke které jedinec přísluší. Podle Rákoczyové (2005, s.27) je pro země, které se potýkají s vysokou mírou chudoby charakteristické, že zcela nejvýrazněji jsou chudobou ohroženy děti do 15 let (s výjimkou Irska, kde jsou to lidé nad 65 let). V těchto zemích žije v chudobě od 24% dětí ve Velké Británii až po necelou 1/3 všech dětí na Slovensku . Naopak země s nízkou mírou chudoby děti před životem v chudobě účinně ochraňují například ve Skandinávii žije v chudobě pouze 6-7% dětí a děti jsou tak vystaveni riziku chudoby méně často než ostatní. V ČR je situace jiná, ačkoliv ČR dosáhla míry chudoby ještě nižší než skandinávské země, děti do 15 let jsou v ní ohroženy chudobou mnohem častěji (12%) a představují dokonce věkovou kategorii s vůbec nejvyšší specifickou mírou chudoby (ta převyšuje míru chudoby ve

společnosti o polovinu). Chudoba v ČR je častěji než ve Skandinávii spojena s výchovou dětí. Důležitým faktorem je též existence rodin bez jediného člena, který by se podílel na trhu práce. Děti pak nemají možnost předávání kulturních vzorců fungování na trhu práce a opět tak dochází k snížení jejich uplatnění ve společnosti. Ve Skandinávii je například nejvyšší míra chudoby mezi mladými lidmi ve věku 16 – 24 let. Přestože ve Skandinávii úspěšně ochraňují děti před chudobou, jejich následný start do života je často provázen nízkými příjmy – s chudobou se potýká okolo 20 % mladých Skandinávců a podobně jsou na tom mladí lidé ve většině ostatních evropských zemích s výjimkou ČR, Belgie, Maďarska, Slovinska, kde je míra chudoby v této věkové kategorii pouze okolo 10%. Nelze však říci, že by to bylo svázáno pouze s problémem nezaměstnanosti u mladých lidí, je to dáno velkou měrou rozdílnou kulturou – zatímco ve skandinávských zemích je zvykem, že se mladí lidé po dosažení plnoletosti osamostatní a samostatné domácnosti zakládají i studenti v zemích s nižší mírou chudoby zůstávají mladí lidé v rodičovské domácnosti většinou až do doby nalezení pracovního uplatnění.

Příjem rodiny se následně projevuje na sociálním vyloučení v několika sférách:

- nevyhovující bydlení: mnoho rodin, spadajících do nízkopříjmových, žije v nevyhovujících podmínkách – malé byty, vlhké a nedostatečně vytápěné, atd. Korelace mezi nízkým příjmem a nevyhovujícím bydlením se stále posiluje. Nevyhovující podmínky bydlení se projevují na zdravotním stavu dětí a jejich sociálním rozvoji. Kromě toho vznikají ghetta, což jsou prostorově vymezené lokality, kde jsou sestěhováváni problémové skupiny. U dětí, které jsou takto vystěhovány společně s rodiči, roste riziko, příp. je možné je označit za sociálně vyloučené, protože se tento fakt projeví na snížení přístupu ke kvalitnímu vzdělání, zapojení se do společnosti a jejích institucí a roste riziko ohrožení sociálně negativními jevy (drogy, prostituce, aj.). Dochází také k jejich stigmatizaci a zároveň u některých dochází k pocitu sebe-vyloučení ze společnosti.
- vzdělání – nutnost podílet se na úhradě nákladů na vzdělání s sebou nese riziko pro děti z nízkopříjmových skupin, dále jsou omezeni při výběru střední a vysoké školy – nemohou si dovolit platit školené nebo třeba jen dojíždět do jiného města za „lepší“ nebo do školy, která by odpovídala jejich potřebám. Mezi členskými zeměmi EU – 25 existují velké rozdíly ve vzdělanostní úrovni mladých lidí. Ze škol předčasně

odcházejí především mladí lidé v jihoevropských zemích (Portugalsko, španělsko, Itálie) a v Irsku.¹

- zdravotní péče – rodiče si nemohou dovolit kvalitní zdravotní péči, což může být velkým problémem především v případě hendikepovaných či vážně nemocných dětí.

V případě mladých lidí je hlavním problémem růst míry nezaměstnanosti absolventů škol a mladistvých. Problémy s uplatněním na trhu práce plynou z toho, že část mladých lidí je stále připravována na povolání s nízkou úrovní znalosti potřeb trhu. Největší potíže s uplatněním mají obecně nejmladší a nejméně vzdělaní absolventi základních škol bez další kvalifikace a absolventi středních odborných učilišť, specifickou skupinu vykazující závažné problémy s uplatněním představují zdravotně postižení. Absolventi mají nereálné představy o světě práce, odmítají nastoupit na místa neodpovídající jejich kvalifikaci, mají vyšší požadavky, než jsou představy zaměstnavatelů, chybí jim flexibilita. Neodpovídající systém sociálních dávek, který ve své podstatě nemotivuje k dalšímu vzdělávání a k hledání zaměstnání. Motivace k dalšímu vzdělávání a k zaměstnání vyplývá mimo jiné i z neodpovídající výchovné funkce školského systému (školy necítí odpovědnost za své klienty) a z nedostatečné přípravy žáků k orientaci na trhu práce.

Další skupinou ohroženou sociálním vyloučením jsou týrané a zneužívané děti, mladí lidé s poruchami chování, děti z dysfunkčních rodin a mladí drogově závislí. Ohrožení sociálním vyloučením jsou ve velké míře děti v ústavních zařízeních a mladí dospělí opouštějící ústavní výchovu po dosažení zletilosti. Mezi bezdomovci je zhruba 40 % osob, které mají zkušenosti s ústavní výchovou. Přitom například v České republice podle Průšové a Staré (2003) jsou pouze 2% z těchto dětí úplní sirotci. Většina dětí tak vlastní rodiče má, ale ty se o ně z nejrůznějších důvodů nestarají. Sobotková (2005) udává, že do kojeneckých ústavů je v průměru umístěno z důvodů sociálních asi 45% dětí. V řadě případů jsou děti z rodin odebírány z tzv. sociálních důvodů, kdy na jedné straně rodina sice projevuje o dítě zájem, ale její sociálně-ekonomická schopnost pečovat o dítě bývá problematická. Zatímco v zemích jako Velká Británie se snaží o rozvoj preventivních služeb, které se snaží podpořit biologickou rodinu, v dalších zemích nadále přetrvává důraz na ústavním a krizovém pojetí služby. Tyto intervence státu pak prohlubují sociální vyloučení rodin i jejich dětí. Dětem opouštějícím ústavní výchovu není poskytována dostatečná návazná péče s ohledem na

¹ Rákoczyová, M. Sociální vyloučení v ČR a v zemích EU. In Příjmová chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice a srovnání se zeměmi EU. 2005.s. 33.

zajištění bydlení a zaměstnání. Neexistuje velká spolupráce mezi obcemi a ústavními zařízeními. Velký podíl při zajišťování návazné péče mají především nestátní neziskové organizace, které nemají kapacitu na pokrytí potřeb všech dětí opouštějících ústavní výchovu. Mnohdy je to navíc řešení pouze na čas – Domy na půl cesty, kde však tyto děti nemohou žít navždy. Vzhledem k neexistenci sociálního bydlení je jejich situace velmi špatná. Kromě toho je pobyt v ústavním zařízení stále chápán určitou částí obyvatelstva s negativním podtextem a je určitým symbolickým vyloučením těchto dětí ze společnosti.

Zdrojem sociálního vyloučení mohou být také nepříznivé sociální situace, které zažívají. Jedná se především o konfliktní životní situace (šikana, vandalismus, útěk z domova), obtížné životní události (rozpad rodiny, partnerské problémy rodičů, těhotenství) a omezující životní podmínky (neschopnost adaptace, absence zájmů, pocit zneschopnění, aj.) Omezující životní podmínky mají souvislost také s možnostmi, jak trávit volný čas. Přes velmi širokou nabídku různorodých činností trpí tato oblast roztržitostí a nevyvážeností. Patrné jsou rozdíly v nabídce volnočasových aktivit ve velkých městech a v menších obcích. Většímu rozšíření zájmu veřejné správy o zabezpečení volného času dětí a mládeže brání především nedostatek finančních prostředků ve veřejných rozpočtech. Svoji roli zde však nepochybně sehrává i absence právních norem. Představitelé regionů a obcí nejsou nuceni péči o volný čas zařazovat mezi priority financování. V činnosti Domů dětí a mládeže i nadále přetrvává jako dominantní práce zájmových útvarů (kroužky, kluby). Přes nezpochybnitelný význam této formy práce především s dětmi ve věku 6–12 let, je nutné v dalším období nadále posílit jejich zaměření na práci s neorganizovanými dětmi a především mládeží a významnou měrou zvýšit počet spontánních, příležitostných a dalších aktivit pro děti, které nemají zájem o činnost v pravidelných zájmových útvarech. Oblast výchovy a využívání volného času je, na rozdíl od pozornosti věnované handicapovaným či vrcholovému sportu, obecně na okraji zájmu, což se projevuje na nedostatečné společenské podpoře a prestiži (a návazném materiálním zabezpečení, ochotě sponzorů apod). Jde přitom o jeden ze zásadních předpokladů prevence sociálně-patologických jevů.

Důležitou skupinou jsou také romské děti a děti imigrantů, kde jsou další specifika sociálního vyloučení především v rovině symbolické. Tuto skupinu však nebudu blíže rozebírat, protože se jí věnují komplexně kolegové v jiných skupinách. Pouze bych zmínila, že NAPs/incl Finska zdůrazňuje vliv vrstevnických skupin u dětí z rodin imigrantů, které mohou následně zvyšovat pocit segregace od většinové společnosti.

Vyloučení dětí a mládeže z účasti na politickém životě je dosud málo docenováno. Podle sociologických výzkumů využívá většinu forem politické participace více střední a starší

generace (kromě petici). Po dvanácti letech vývoje naší společnosti nelze tuto skutečnost vysvětlovat stavem před rokem 1990. Zájem o veřejně prospěšné aktivity je u dětí a mládeže obecně nízký, je orientován spíše na sdružení a zčásti na místní zastupitelstva.

Mládež vstupuje do určitého politického prostoru se zavedenými formami politické participace, které ji příliš neoslovují a jež ani není schopna ovlivnit a cítí se vytěsněna z procesů rozhodování. Omezená možnost participace, nízká míra ochoty veřejné správy poznávat a přijímat názory dětí a mladých lidí na řešení problémů jejich každodenního života, v dlouhodobém působení vede u majoritní části mládeže k odcizení a pasivitě, u minoritní části mládeže k příklonu k extrémním hnutím. Neúčast ve volbách, nezájem o fungování politického systému rovněž nevytváří optimální podmínky pro zlepšování demokracie.

Posledním, ale ne nepodstatným bodem je vyloučení v některých oblastech z právní ochrany. Základním problémem je stále ještě nedostatečná obeznámenost s principy Úmluvy o právech dítěte jak u dětí, tak u těch, kteří mají práva dětí naplňovat a chránit (některá necitlivá rozhodnutí při umístování dětí do dětských domovů, nerespektování práv dětí v soudních řízeních a zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy - na řadu problémů poukázal průzkum v zařízeních pro ústavní výchovu z roku 2000, nedostatečné využívání alternativních trestů a podobně). Nedostatkem, který se promítá negativně do oblasti ochrany práv dítěte je nedostatečná právní úprava dětské práce, potřeba většího důrazu na citlivost postupů policie při objasňování trestné činnosti páchané na dětech a mládeži a větší participace policie na řešení případů domácího násilí a posílení využívání stávajících oprávnění k zásahům v případech domácího násilí.

Možnosti intervencí vycházejících z Národního akčního plánu sociálního začleňování

V případě intervencí v boji proti sociálnímu vyloučení u dětí by měly být uvedeny veškeré kroky, které státy realizují v boji proti sociálnímu vyloučení, protože zlepšením životní situace rodičů selepší i výchozí podmínky pro děti. Ale vzhledem k pestrosti připravovaných a realizovaných intervencí se však zaměřím na nástroje, které jsou určeny primárně na děti a mladé lidi.

V českém Národním akčním plánu sociálního začleňování (dále jen NAPSÍ) jsou děti, mládež a mladí dospělí označeni za jednu z nejvíce ohrožených skupin.

V NAPSÍ se považuje jako jeden z největších zdrojů sociálního vyloučení růst míry nezaměstnanosti absolventů škol a mladistvých. Cílem je proto umožnit absolventům vstup na

trh práce. Od roku 2004 je na všech úřadech práce zaveden program „První příležitost“, který je určen pro mladé uchazeče o zaměstnání do 25 let. Cílem programu je nabídnout každému člověku spadajícího do tohoto programu pracovní místo nebo zvýšit její zaměstnatelnost formou poradenství, školení, rekvalifikace, odbornou praxí nebo jiným způsobem, a to v období do 6-ti měsíců nezaměstnanosti.

V souvislosti s dětmi a mládeží, kteří se vyhýbají standardním volnočasovým aktivitám a formám institucionalizované pomoci a péče, je cílem zabezpečit kontakt s těmito skupinami, poskytovat jim podporu pro zvládání obtížných životních situací, životního způsobu. Zvyšovat jejich sociální dovednosti. Z tohoto důvodu je nutné cíleně podporovat programy sociální prevence zaměřené na děti a mládež. Jsou provozovány tzv. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a terénní sociální programy pro děti a mládež – streetwork. Tyto služby nekladou na své příjemce žádné požadavky jako poplatek za vstup, registrace, aj. Jsou otevřené pro každého z dané cílové skupiny, který zde najde sociální služby (poradenství, situační a krizovou intervenci), preventivní a volnočasové aktivity. Streetwork kontaktuje své klienty přímo v jejich přirozeném prostředí a umožňuje tak pracovat i s těmi, kteří by jinak službu sami nevyhledali. Tyto služby jsou podporovány Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

V souvislosti s delikvencí mládeže je cílem podporovat projekty cílené na prevenci delikvence dětí a mládeže, především dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Je důležité, aby kriminalita mládeže byla řešena formou odklonů, tak prostřednictvím ukládání alternativních trestů. Z tohoto důvodu je třeba mít síť kvalitních poskytovatelů resocializačních programů. Ředitelství Probační a mediační služby zpracovalo ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti systém udělování akreditací a kontroly poskytování propačních programů pro mladistvé pachatele trestných činů.

V roce 1999 byl vládou schválen Návrh systémového přístupu k péči o dětské a mladistvé delikventy, jehož součástí byl projekt Centrum včasné intervence zařazený do programu prevence kriminality ve městě Ostrava, která je ve zvýšené míře postižena hospodářskými a sociálními podmínkami. Cílem projektu je rychlá a efektivní spolupráce příslušných institucí v situacích, kdy se děti a mladiství dostávají do konfliktu se zákonem. Na základě projektu byla vypracována metodika, která byla nabídnuta obcím k inspiraci. Kriminalita mládeže je řešena dále v rámci Strategie prevence kriminality pro léta 2004 – 2007. Prioritně mají být podporovány projekty primární prevence (volnočasové aktivity a osvěta) a projekty sekundární prevence a následné programy pro mladistvé.

V případě dětí opouštějících zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy by se měli podporovat alternativní postupy k umístování dětí do ústavní výchovy, podporovat vytváření sociálních služeb, které pomáhají při soc.začleňování (podpora vytváření pracovních návyků, domy na půl cesty), podpora nabídky pracovních příležitostí a dostupnost následného bydlení, cenově dostupného samostatného bydlení pro děti opouštějící institucionální péči se zajištěním sociálních služeb (poradenství, terénní pomoc).

V Národním akčním plánu soc. začleňování najdeme odvolání na Koncept sociální politiky dětí a mládeže do roku 2007, kde je podrobněji rozebrána celá problematika – rozbor současného stavu na základě SWOT analýzy a úkoly pro jednotlivá ministerstva.

Intervence v zemích EU

V této části jsem vycházela z Národních akčních plánů několika evropských zemích. Intervence jsem rozdělila do několika sekcí.

1) Usnadnění přístupu na trh práce

Obtížné uplatnění na trhu práce je jedním z důležitých faktorů sociální exkluze. Proto se evropské země zaměřují na rozvoj programů posilující zaměstnanost. Ve většině Národních akčních plánech je základní prvek přechod od pasivní podpory prostřednictvím sociálních dávek směrem aktivní podpoře vedoucí k sociální suverenitě. V mnoha členských zemích je položen důraz na přechod mladých lidí ze školy do práce, a to zvláště u osob, které nemají ukončené vzdělání. Některé země vypracovaly specifické programy, které mají vést k usnadnění přístupu na trh práce. Ve Velké Británii to je program „New deal pro mládež“, který je povinný pro dlouhodobě nezaměstnané mladé lidi), „Rehabilitace pracovních aktivit“ ve Finsku, „První pracovní smlouva“ v Británii, aj. Kromě těchto programů se v mnoha zemích zaměřují na rozvoj odborných školících systémů jako alternativní cesty k získání kvalifikace. Tento systém funguje velmi dobře v Německu či Rakousku, kteří se dále orientují na poradenství. V případě, že se mladí lidé zapojí do programů, získávají finanční podporu, která tak slouží jako jeden z motivačních prvků.

Program Stopa (Francie) – osobní program pro mladé lidi, kteří se ocitli v obtížné životní situaci . Program je adresován mladým lidem, kdy nabízí každé osobě program upravený na míru a pomoc od profesionálních pracovníků po dobu 18 měsíců. Cílem je umístit alespoň 50% těchto mladých lidí do trvalého zaměstnání. Program je založen na konkrétní písemné smlouvě mezi mladým člověkem a jedním sociálním asistentem. Každý sociální asistent sleduje asi 30 mladých lidí, které zná osobně. Kromě toho je celý program koordinován řídicím centrem, který ji řídí na národní, regionální a místní úrovni. Výbor má také na starosti

odstraňování administrativních překážek a v propojování opatření ze všech oblastí (zdravotnictví, bydlení, vzdělání, aj.).

Duální program odborného vzdělávání – vzdělávání učňů (Rakousko). Rakousko má nejnižší míru nezaměstnanosti mladých osob v EU. Pro Rakousko je charakteristický tzv. duální systém odborného vzdělávání. Systém sestává ze vzdělání při zaměstnání a vzdělávání na odborných školách, které mají za úkol připravit osoby pro výkon konkrétního povolání. Tento způsob vzdělávání je přístupný pro všechny mladé lidi, kteří ukončili povinnou školní docházku. Soubor opatření, týkající se učení byl zaveden v roce 2000 a jeho cílem je odbourání byrokracie a k tomu, aby se vzdělávací systém stal více pružný a přizpůsobivý novým trendům v pracovní oblasti. Cílem je též usnadnit změnu zaměstnání. Podniky, které se ujmou vzdělávání učňů jsou finančně motivovány formou finančních pobídek. To vše má zajistit vysokou úroveň odborného vzdělávání i při proměnlivých ekonomických podmínkách. Podpora mladých je uskutečňována prostřednictvím půjček na vzdělávání/školení s fixní úrokovou sazbou. Hlavní důraz na zvýšení zaměstnanosti především mládeže najdeme především v Národních akčních plánech Španělska, Belgie a Francie.

Evropské země dále vytvářejí příležitosti, které mají vést ke sladění rodinného života. Tato intervence není primárně zaměřena na děti, ale sekundárně se ve velké míře odráží na jejich začlenění do společnosti. Aby se lidé mohli zapojit do pracovního procesu a setrvat v něm je třeba jim pomoci při překonávání určitých bariér. Hlavní bariérou uváděnou v NAPs/incl je péče o dítě nebo osobu závislou. Pro usnadnění přístupu na trh práce buduje většina členských zemí zařízení denní péče o děti s cílem zvýšit počet dostupných mateřských školek, družin a zařízení pro starší děti.

Kromě toho se evropské země shodly, že je třeba usnadnit přístup ke zdrojům a službám pro všechny. Obecně lze říci, že se snaží o vytvoření sociálního systému ochrany, který by garantoval každému nezbytné zdroje k důstojnému životu a umožnit všem přístup k zdravotně nezávadnému bydlení a zdravotní péči a to přiměřeně jejich situaci.

Většina plánů NAPs/incl obsahuje opatření, týkající se garance minimálního příjmu, který by umožnil participaci na společenském životě a neintegraci na pracovní trh. Například v Portugalsku mají Minimální garantovaný příjem, který je dostupný všem obyvatelům země, kteří se nacházejí v ekonomické nouzi, matky mladší 18 let a mladí lidé odpovědní za rodiny. Systém umožňuje mladým lidem ukončit vzdělání a předcházet tak předčasnému opuštění vzdělávacího systému a rozšíření dětské práce.

Minimální příjem v členských zemí již není vyhrazen pouze občanům konkrétní země, ale v některých státech pokrývá i uprchlíky a žadatele o azyl.

2) Bydlení

Všechny členské země se shodly, že přístup k adekvátnímu bydlení je základní podmínkou k sociální integraci. Ve svých NAPS/incl se zaměřují hlavně na překonávání nedostatků na trhu s byty s cílem zajistit skupinám s nízkými příjmy přístup ke vhodnému bydlení prostřednictvím zvyšování nabídky dostupného bydlení a ubytování (opatření směřují k nabídce bydlení s nízkými náklady a k renovaci chátrajících sídlišť), záruky kvality a hodnoty bydlení v poměru k ceně za bydlení na „spodním okraji“ trhu s byty (opatření k lepší kontrole a k regulaci trhu s byty) a zlepšení přístupu k bydlení a ochrana ohrožených spotřebitelů. Například ve Francii funguje program „LOCA-PASS“, jehož cílem je ulehčit přístup k vlastnickému nebo nájemnému bydlení všem osobám mladším 30 let, které jsou zaměstnány nebo hledají zaměstnání v soukromém sektoru. Opatření je řízeno a financováno veřejnými organizacemi, které shromažďují 1% příspěvků vybraných od zaměstnavatelů na podporu bydlení. Loca-pass poskytuje záruky a půjčky mladým nájemníkům a umožňuje jim, aby byli schopni splňovat všechny podmínky, které jim plynou z nájemní smlouvy. Zárukou je kryto nájemné na 18 měsíců včetně všech poplatků. Půjčky jsou bezúročné a jsou poskytovány buď nájemníkům nebo těm, kteří získají vlastnické bydlení.

3) Zdravotní péče

NAPS/incl obsahují tři základní strategie, jejichž cílem je poskytnout lepší přístup ke zdravotní péči – rozvoj prevence a zdravotní osvěty, zvýšení dostupnosti a přiměřenosti zdravotní péče a zavádění iniciativ adresovaných skupinám osob ve zvlášť nevýhodném postavení. Ve Finsku například zavedli předmět Informace o zdraví, který má vést k rozvoji zdravého životního stylu a informovat o bezpečném způsobu života (prevence proti AIDS, aj.)

4) Vzdělávání

Vzdělání je chápáno jako základní prostředek prevence proti riziku chudoby a sociálního vyloučení a důležitý prvek pro bezproblémové zapojení se do společnosti. Mnohé země ve svých NAPS/incl kladou důraz na rozvoj kvalitního vzdělání, které by bylo dostupné i dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí a adekvátní jejich potřebám. V Řecku přijali řadu opatření, které mají vést k otevření vzdělávacího systému co nejširší společnosti. Opatření

zahrnují například bezplatné stravování, ubytování a dopravu pro studenty, přechodné školy pro dospívající, kteří se léčí ze závislosti na užívání drog, aj.

Dále evropské země věnují velkou pozornost dětem, které opouštějí předčasně školu. Jednak se jedná o děti, kteří školu ještě neopouštějí, ale mají špatný prospěch, problémové chování, dále děti, které jsou ve školním věku, ale školu opouštějí a nakonec mladí lidé, kteří opustili školu velmi brzo a mají tak minimální kvalifikaci.

Ve většině případů se snaží řešit problém zapojením řady aktérů – rodiče, děti, místní komunity, sociální služby, atd. a připravit přístup, který bude vycházet z individuálních potřeb dítěte. Model založený na spolupráci realizují v Německu. Je určen mladým lidem, kteří předčasně opustili školu. Cílem je propojit prospěšnou činnost dětí ve škole, pomoc ve vzdělávání při školách a obecná opatření na podporu vzdělávání. Projekt nabízí poradenství a pomoc těmto dětem.

Závěr

Sociální vyloučení dětí je problém, který je nutné řešit. Velký problém je také mezigenerační přenos, protože pak se vše dostává do spirály, z které je velmi těžké uniknout. "

Při porovnání Národních akčních plánů evropských zemí a České republiky vidíme, že reagují na podobné problémy podobnými kroky. Hlavní důraz je kladen na zaměstnání mladých lidí, problematiku bydlení a prevenci kriminality. Přestože Národní akční plán soc.začleňování nerozvádí problematiku dětí a mládeže příliš podobně nahrazuje to dokumentem Koncepce sociální politiky dětí a mládeže do roku 2007.

Jak je vidět stát investuje na řešení soc.vyloučení dětí a mládeže celkem velké finanční prostředky. Přesto však dochází stále spíše k zhoršování situace. Důvodem je dle mého názoru, že tyto prostředky nejsou dostatečné a především, že nejsou finanční prostředky vždy adekvátně zacílené a neřeší zatím problém integrace sociálně vyloučených dětí systémově. Značný objem finančních prostředků je také neúčelně využíván na aktivity, které mají krátké trvání nebo se aktivity financované státem v této oblasti nedostatečně vyhodnocují. Dalším problémem při rozdělování státních prostředků v rámci dotačních řízení na účely sociálního začleňování romských komunit je značný resortismus a tím rozdrobení prostředků. Přitom neexistuje orgán, jež by efektivně koordinoval politiku jednotlivých resortů v této oblasti a vytvářel priority dotačních politik státu v této oblasti pro jednotlivý kalendářní rok.

Použitá literatura:

Kotýnková, M. 2000. Rozsah a průběh sociálního vyloučení v České společnosti. S.115 – 125. Sociální studia 5 – Sociální exkluze a nové třídy. Brno MU 2000.

Navrátil, P. 2005. Sociálně-právní ochrana dětí postrádá vhodné procedury pro posouzení rodiny. S.7 – 10. Sociální práce 2/2005. ASVSP.

Rákoczyová, M. Sociální vyloučení v ČR a v zemích EU. In Příjmová chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice a srovnání se zeměmi EU. 2005.

Národní akční plán sociálního začleňování.
http://www.mpsv.cz/files/clanky/1102/NAPSI_cz.pdf. 2004.

Koncepce sociální politiky dětí a mládeže do roku 2007.
http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?CAI=3043. 2003.

www.europa.eu.int/comm/employment_social